

Abdujabbor QAMBAROV,

Namangan davlat pedagogika instituti Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi katta o'qituvchisi, PhD

E-mail: abdujabborkambarov15@gmail.com

Tel: 94 907 27 80

NamDU dotsenti, falsafa doktori (PhD) G'apparov E.O taqrizi asosida

CREATING THE FOUNDATION OF THE THIRD RENAISSANCE - AS A CURRENT SUBJECT OF THE YOUNG PEOPLE OF TODAY'S SOCIETY

Annotation

The article analyzes the reforms in creating the foundations of the third renaissance in New Uzbekistan, its national, cultural, historical, philosophical foundations, the traditions of succession in ensuring the connection between the renaissances, the contribution of our great ancestors to the world civilization and its use today.

Key words: New Uzbekistan, Third Renaissance, society, public interest, "Strategy of New Uzbekistan", system, succession, heritage, education.

СОЗДАНИЕ ФУНДА ТРЕТЬЕГО РЕНЕССАНСА - КАК АКТУАЛЬНАЯ ТЕМА МОЛОДЫХ ЛЮДЕЙ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

Аннотация

В статье анализируются реформы в создании основ третьего ренессанса в Новом Узбекистане, его национальные, культурные, исторические, философские основы, традиции преемственности в обеспечении связи ренессансов, вклад наших великих предков в мировую цивилизацию и его использование сегодня.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, Третье Возрождение, общество, общественный интерес, «Стратегия Нового Узбекистана», система, преемственность, наследие, образование.

UCHUNCHI RENASSANS POYDEVORINI YARATISH – HOZIRGI JAMIYAT YOSHLARINING DOLZARB MAVZUSI SIFATIDA

Annotatsiya

Maqolada Yangi O'zbekistonda uchinchi renessansning poydevorini yaratishdagi islohotlar, uning milliy, madaniy, tarixiy, falsafiy asoslari, renessanslararo bog'lanishni ta'minlashda vorisiylik ana'analari, buyuk ajdodlarimizning jaxon tsivilizatsiyasiga qo'shgan hisssasi va undan bugungi kunda foydalanishi tahlili qilingan.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, Uchinchi Renessans, jamiyat, xalq manfaati, "Yangi O'zbekiston strategiyasi", tizimlilik, vorisiylik, meros, ta'lim.

Kirish. Mustaqilligimiz tufayligina millatimiz va jahon madaniyati rivojiga ulkan hissa qo'shgan Sharq uyg'onish davrini ilmiy, xolis o'rganish, baholash imkoni ochildi. O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining 29 yilligi munosabati bilan Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning so'zlagan nutqida "Xalqimizning ulug'vor qudrati jo'sh urgan hozirgi zamonda O'zbekistonda yangi bir uyg'onish – Uchunchi Renessans davriga poydevor yaratilmoqda. Biz keng ko'lamli demokratik o'zgarishlar, jumladan, ta'lim islohotlari orqali O'zbekistonda yangi Uyg'onish davri, ya'ni Uchinchi Renessans poydevorini yaratishni o'zimizga asosiy maqsad qilib belgiladik. Bu haqda gapirar ekanmiz, avvalo, uchinchi Renessansning mazmun-mohiyatini har birimiz, butun jamiyatimiz chuqur anglab olishi kerak. Tarixga nazar solsak, Buyuk ipak yo'lining chorrahasida joylashgan ona zaminimiz azaldan yuksak tsivilizatsiya va madaniyat o'choqlaridan biri bo'lganini ko'ramiz. Xalqimizning boy ilmiy-madaniy merosi, toshga muhrlangan qadimiy yozuvlar, bebaho me'moriy obidalar, nodir qo'lyozmalar, turli osori atiqalar davlatchilik tariximizning uch ming yillik teran ildizlaridan dalolat beradi", deydi [1]. "Haq berilmas, haq olinur!" deb, millat ozodligi yo'lida jonini fido qilgan ulug' ajdodlarimizning buyuk maqsadi ham shu edi. Biz qanday tahlikali va suronli davrlarni boshimizdan kechirmaylik, qanday yutuq va natijalarga erishgan bo'lmaylik, mustaqillik g'oyasi, istiqloq ruhi bizga doimo tog'dek tayanch bo'lmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. "Renessans" lug'aviy frantsuzcha "qayta tug'ilish" degan ma'noni anglatadi. Ilk bor atama Yevropada o'rta asrlar mutaassibligidan keyin 15-16 asrlardagi rivojlanish davriga nisbatan qo'llanilgan. Renessans atalmish mazkur ijtimoiy hodisa o'zbek tiliga Uyg'onish davri deb o'girilgan. Ushbu Uchinchi Renessans davrida Ahmad Donish, Berdaq, Feruz, Muqimiy, Furqat, Zavqiy, Bayoniy, Avaz O'tar kabi olim, shoirlar o'z davrining muhim masalalarini ko'tarib chiqdilar va xalqni ilm-fan, ma'rifatni egallashga undadilar. Behbudiy, Abdulla Avloniy, Fitrat, Cho'lpon, S.Ayniy, Hamza kabi iste'dod egalari jadidchilik g'oyalarini olg'a surish va targ'ib qilish sohasida bayroqdor bo'lib tanildilar. Tadqiqotchi Abduvoxidova M.A o'zining tadqiqotlarida keltiradi. Atama sifatida uning mazmuni ancha keng: madaniyatda, ilm-fanda, san'atda, ta'lim-tarbiyada, umuman, jamiyat hayotida uzoq muddatli turg'unlikdan keyin qayta jonlanib, tez rivojlanishni, ijtimoiy ong va qadriyatlar tizimi yangi sifat bosqichiga chiqishini bildiradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mustaqillikka erishgandan keyin dastlab chorak asr davomida milliy tiklanish bilan shug'ullanishga to'g'ri keldi. Endilikda milliy tiklanishdan milliy yuksalishga o'tganimizdan keyin, uchinchi Renessansga erishishni davlat rahbari strategik vazifa etib qo'ydi. Haqiqatan tarixan olganda biz ikki Renessansni boshdan kechirdik: birinchisi IX -XII asrlar, ikkinchisi XIV asr oxirgi choragi - XVI asr birinchi choragi. Birinchi Renessansda yurtimizdan Farg'oniy, Xorazmiy, Forobiy, Beruniy, Ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, Mahmud Qoshg'ariy, Mahmud Zamaxshariy kabi buyuk daholar, buyuk muhaddislar - Buxoriy, Termiziy, mutakallimlar -Moturidiy va Abul Muin Nasafiy hamda boshqa atoqli dunyoviy va diniy allomalar shuuri olamni yoritdi.

Ikkinchi Renessansda - Ulug'bek, G'iyosiddin Jamshid Koshiy, Qozizoda Rumi, Ali Qushchi, Lutfiy, Jomiy, Navoiy, Behzod, buyuk me'morlar, bastakorlar, musavvirlar, tarixchilar chiqib, bugun ham dunyoni lol qoldirayotgan asarlar yaratdilar.

Har ikki Renessans davrida biz dunyoning ilg'or xalqlari qatorida edik. Agar yana shunday darajaga erishmoqchi bo'lsak, Avvalgi ikkala Renessans mustahkam ma'naviy-mafkuraviy negizda, birinchi galda yuksak axloqiylik, adolat, ilmga tashnalik va bag'rikenglik asosida yuz bergan. "Ilm izlab Chinga bo'lsa-da, bor", "Sendan harakat - mendan barakat", "Bir soatlik adolat

barcha insu jinslarning qirq kunlik ibodatidan ustun” va ko‘plab shu kabi hadislar, naqlar ajdodlarimizning ijtimoiy mo‘ljaliga aylangan edi.

Barcha asrlarda mamlakat kelajagi yoshlar uchun bo‘lib kelgan. Inqilob, taraqqiyot va rivojlanishning harakatlantiruvchi kuchlari - bu doimo yoshlardir. Davlat ularga urush paytida, urushdan keyingi davrda, inqirozlar davrida tayanib kelgan. Sababi, bu yosh, sog‘lom insonlar yangi, mustahkam binolar qurdilar, aql bovar qilmas darajadagi ixtiro, kashfiyotlar yaratishdi va ularni hayotga tadbiq etishdi. Katta avlodning vazifasi yoshlarga ushbu murakkab dunyoda o‘zlarining munosib o‘rnini topishga yordam berish, o‘zlarini imkon qadar anglab yetishga ko‘maklashishdir! Ushbu maqolada birinchi va uchinchi renessans yoshlari orasidagi kuchli tafovut hamda uchunchi renessans yoshlarining salohiyati, keng imkoniyatlari, qilinajak ishlarning samarasi haqida kichik izlanishlar olib borilgan.

Mustaqil O‘zbekiston taraqqiyotining ilk bosqichidayoq, ta‘lim-tarbiya masalasida bir qator axloqiy mo‘ljallarni yangilash muammosi yuzaga keldiki, u milliy tarbiyamizdagi ezgu ishlardan ibrat olish ma‘naviyatimiz hamda merosimizga ixlos qo‘yish, xalqimizning ixlosmandlik an‘analarini rivojlantirishni taqozo etadi.

Biz yoshlarimizni ana shu ijodkorlarimiz, fidoiy olimlarimizning ibratli hayotidan namuna olishga o‘rgatishimiz, ularni o‘z maslagi va intilishlariga ixlosmand qilib tarbiyalamog‘imiz lozim. Xalqimizning tabiatini anglatuvchi milliy-madaniy an‘analari qotib qolgan emas. Balki, ular yangi sifatlar bilan boyishi kerak bo‘lgan xalq ma‘naviyatiga oziq bo‘ladigan va undan ozuqa oladigan shaxsni shaxsga, elatni elatga, millatni millatga yaqinlashtiruvchi va bog‘lovchi kuchli omildir. Agar keyingi yillarda O‘zbekistonda amalga oshirilgan islohotlar chuqurroq tahlil etilsa, jamiyatimizda Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida 22 dekabr kuni Respublika Ma‘naviyat va ma‘rifat kengashining kengaytirilgan yigilishida ta‘kidlaganidek, “avvalo, ma‘naviyat va madaniyat sohasi uchun metodik asos bo‘lib xizmat qiladigan milliy g‘oyani rivojlantirish bo‘yicha alohida dastur-hujjat ishlab chiqish lozim ta‘kidlandi”. Milliy davlat siyosati darajasida e‘tibor qaratilgani yaqqol ko‘zga tashlanadi. Bu Yangi O‘zbekistonda ham ta‘lim-tarbiya «hayot-mamot» masalasiga aylanganidan dalolat, albatta. Milliy g‘oya aslida muayyan xalqning oliy istiqbol maqsadini bir necha so‘zlarda yoki iborada mujassam ifodalovchi tushunchalar yoki shior, iboradir. U xalqni o‘sha maqsad yo‘lida birlashtiradi, safarbar etadi. Xalq barcha sa‘y-harakatlarini, intilishlarini, bunyodkorlik faoliyatini unga muvofiqlashtiradi. Zarur bo‘lsa, iqtisodiy, ijtimoiy munosabatlarini, mamlakatning huquqiy, siyosiy, mafkuraviy asoslarini, ta‘lim-tarbiya tushunini chuqur isloh qiladi. Milliy g‘oyaning asosiy vazifalaridan biri, avvalo, xalqning jipsligini, birligini, mamlakatning hududiy yaxlitligini saqlash va mustahkamlashdir. Ikkinchidan, millatning oliy maqsadini, rivojlanish marralarini, mo‘ljallarini umumiy tarzda aniqlaydi. Milliy g‘oya turli iboralarda ifodalanishi mumkin. Lekin ifoda shaklidan qat‘i nazar, xalqqa istiqbolni, ijtimoiy mo‘ljalni ko‘rsatishi shart. Istiqbolga erishganimizdan keyin dastlabki yillarda “O‘zbekiston -kelajagi buyuk davlat” shiori olg‘a surildi. U amalda milliy g‘oya vazifasini o‘tadi va xalqni birlashtirishda, safarbar etishda katta rol o‘ynadi. Mazkur jozibali shiorda urg‘u jamiyatga emas, davlatga berilgandi. Keyinchalik milliy g‘oya shaklan takomillashtirilganda “Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot” iborasi olg‘a surildi. Unda urg‘u siyosiy tashkilotga (davlatga) emas, balki har kishi uchun, siyosiy, mafkuraviy qarashlaridan qat‘i nazar, birdek aziz Vatanga hamda shaxs va jamiyat hech qachon befarq bo‘lmaydigan erkinlikka va farovonlikka qo‘yildi. Milliy g‘oyaning bunday tushunchaviy ifodasi ancha mukammallik kasb etdi.

Ammo uning mazmunini, uni amalga oshirish vazifalarini ochib berishga etarlicha mas‘uliyat bilan yondashilmadi. Ayniqsa, u islohotlarning yo‘nalishlari, sohalari, turli bosqichlari, amaldagi va ehtimoldagi muammolari bilan bog‘lanmadi. Natijada u mafkuraviy chaqiriq, quruq shior darajasida qolib ketdi. Aniq muammolar va vazifalardan yiroqligi uchun odamlarga ta‘siri asta-sekin susaya boshladi.

Katta qiziqish va xayrixohlik bilan kutib olingan “Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot” bugun iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy, ma‘naviy hayotimizga real ta‘sir ko‘rsatayotirmi, degan savolga aniq javob berish ancha mushkul. Milliy g‘oyani jonlantirish uchun uni Uchinchi Renessans g‘oyasi bilan boyitish zarur. Faqat Uchinchi Renessansni amalga oshirib, biz ozod va obod Vatanda erkin va farovon hayotni barpo eta olamiz. Yoki, yana qulayrog‘i, Uchinchi Renessansga erishishni milliy g‘oyaning yangi ifodasi, deb e‘lon qilish maqsadga muvofiq.

Milliy g‘oya joriy vazifalarni emas, balki strategik oliy maqsadni ifodalaydi. Shu ma‘noda Uchinchi Renessans g‘oyasi istiqbolga intilishga juda mos keladi. Mazkur g‘oyaning safarbarlik kuchi, umuman, mafkuraviy salohiyati juda yuqori. Ayni chog‘da o‘tmish tariximizning shonli sahifalari, buyuk ajdodlarimizning bunyodkorlik va ijodkorlik salohiyati bilan bog‘lanadi. Bizga mazkur tushuncha kimlarning vorislari ekanimizni eslatib turadi. Yangi Renessans yo‘lida xalqimiz turli mayda, vaqtinchalik masalalarga, guruhbozlik, mahalliychilik, ayirmachilik, mafkuraviy mutaassiblikning har xil ko‘rinishlariga chalg‘imasligi kerak. Tarix saboqlarini unutishga haqqimiz yo‘q.

Inson tug‘ilib, yorug‘ dunyoni idrok etishni boshlar ekan, dastlab atrofdagilardan, ayniqsa, yoshi ulug‘lardan ibrat olib, ma‘naviy kamolot kasb etib boradi. Bu o‘rinda, biz yuqorida ta‘kidlaganimizdek, ota-ona, aka-opalari, keyinroq, bog‘cha va maktabga borganda, ustozlari uning uchun birinchi ibrat maktabi bo‘ladi. Bu yaqinlashish esa ibrat orqali amalga oshadi.

Tahlil va natijalar. Yuqorida ta‘kidlaganidek, bugungi hayotni bugun ilm-ma‘rifat va ta‘limning taraqqiyotisiz tasavvur etib bo‘lmaydi, insoniyat fan o‘qi atrofida aylanayotgandek go‘yo. Dunyoning etakchi davlatlarida ta‘limni rivojlantirish birinchi galdagi vazifa sifatida belgilanishi ham bejiz emas. Bu kabi hayotiy haqiqatni anglagan xalqimiz Prezident Sh. Mirziyoevning bevosita rahnamoligi va tashabbusi bilan ta‘lim tizimini tubdan isloh qilishni Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining bosh asosi deb bilmoqda. Negaki, mamlakatning kelgusi ravnaqi aynan shu sohada qo‘lga kiritgan yutuqlari bilan chambarchas bog‘liqdir.

Ahmad Yugnakiy o‘zining “Hibbat-ul haqoyiq” (“Haqiqatlar arg‘umoni”) nomli asarida yozganidek: “Bilim bilan baxt-saodat yo‘llari o‘rganiladi, bilim egallab saodat yo‘lini top. Bilimli kishi qimmatli oltindir. Johil, bilimsiz kishilar arzimas qalbaka (aqcha)”dir. Demak, kishi qalbini nurafshon qiladigan, uni yaxshi amallarga chorlaydigan, ajdodlar merosini e‘zozlashga o‘rgatadigan rahbari najot ham bilimdir. Shu bois, yoshlarimizda mustahkam e‘tiqodni, yuksak axloqiy fazilatlarini kamol toptirish, milliy g‘oyamizga ishonch va ixlosni takomillashtirish uchun avvalo ularni bilimli qilish, o‘z xalqi o‘tmishini, ma‘naviyatini chuqur bilish asosida o‘zligini anglashlari zarurligini o‘rgatmoq zarur [2].

Alloma Sulaymon Boqirg‘oniy “manim hor bo‘lishim - o‘z g‘aflatimdan” degan fikri orqali yoshlarimiz ilmga intilmasa, jaholat qorong‘uligida qolib, dunyo oldida g‘aflatda bo‘lsa, ul qalb hamisha xorlikka mahkumdur, degan umuminsoniy g‘oyani ilgari surgan edi. Ilm insonlarga ularning ahvolini va istiqbolini oynadek ko‘rsatib turadi, odamning zehni, fikrlarini o‘tkiraydi. Mashhur yozuvchi Stefan Uvelening fikricha ikki kashfiyot insoniyat taraqqiyotining bemisli tezlashtirib yubordi. Bular - ning birinchisi g‘ildirakni, ikkinchisi esa kitob bosishni kashf qilinishidir. Odamzot g‘ildirak tufayli tovuqday o‘z katagida tuxum bosib o‘tirishdan xalos bo‘lib, dunyo aylanishi, boshqa xalqlarni taraqqiyot darajasi va bu darajani sirlari bilan tanishishi, o‘ziga

va o'z hayotiga chet nigoh bilan qarash, boshqalar ko'zgasida o'z hayotini ko'rish imkoniga ega bo'lgan bo'lsa, kitob tufayli shularning barchasini o'tirgan joyida o'z tasavvuriga kirita oladi.

Xulosa va takliflar. Xulosa o'rnida aytish joizki, mamlakatimizda ilm-ma'rifatga berilayotgan alohida e'tiborning zamirida chuqur ma'no bor. Shu o'rinda Prezidentimizning ta'бири bilan aytganda, "Ibrat domlaning «Ulamo g'ayrat etkanda millat, albatta, isloh topur», degan hikmatli so'zlarini yodga oldi". Demak, xozirgi globallashuv zamonida dunyoda mustaxkam o'ringa ega bo'lish uchun, zamonaviy dunyoda faqatgina ilm-ma'rifat – bu yangi uyg'onish davrining poydevori, uning asosida esa shu yurt fuqarolarining milliy tafakkuri, milliy g'oyasi, ertangi kunga, taraqqiyotga bo'lgan ishonchi bo'lib, qaysiki, jamiyatdagi barqarorlikni ta'minlab beruvchi asosiy ustuvor omillardan biridir. Ilm-fan rivojlanar ekan, nafaqat iqtisodiyot, balki ijtimoiy-madaniy sohaning ham taraqqiyoti kafolatlanadi, mazkur kafolat esa o'zida yangi renessans davrini ifoda etishiga hecham shubha yo'q.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –Toshkent.: O'zbekiston. 2021. –B. 150.
2. <https://www.gazeta.uzG'ozG'2021G'08G'17G'renaissance>
3. Abduvoxidova M.A. Uchinchi renessans yoshlarining kuchli salohiyati va keng imkoniyatlari. «Institut upravleniya i sotsialno-ekonomicheskogo razvitiya» 2021.